

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(२) दोन्ही विभागांच्या उत्तरपत्रिका एकत्र बांधाव्यात.
(३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(४) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :- १०
(अ) जाहिरात	(फ) अे अे आय
(ब) प्रसिध्दी	(ग) नमुना प्रतिकृती करणे
(क) ग्राहकांची अदलाबदल	(ह) जाहिरातीतील अव्यवस्थितपणा
(ड) विक्रत्याचे कसब	(स) माध्यम मिश्र
(इ) टी. आर. पी.	(द) राजकीय जाहिरात
२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :- ३०
- (अ) जाहिरातीतील सक्रिय सहभाग स्पष्ट करा.
(ब) जाहिरातीची आधुनिक जगातील भूमिका स्पष्ट करा.
(क) जाहिरात संस्थांची कार्ये कोणती ?
(ड) जाहिरातीमुळे राहणीमान कसे उंचावले जाते ?
(इ) जाहिरात क्षेत्रात उपलब्ध असलेले विविध कारकीर्द पर्याय स्पष्ट करा.
(फ) माध्यम संशोधनाची गरज विशद करा.
३. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :- १०
(अ) जाहिरातीतील नीतीमत्ता	(क) फिरत्या वाहनातील जाहिरात
(ब) इंटरनेट जाहिरात	(ड) झिपिंग आणि झॉपिंग.

विभाग २

४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :- १०
(अ) आकृति ठसा	(फ) उपशिर्षक
(ब) मजकुर	(ग) शिफारसपत्र
(क) घोषवाक्य	(ह) मथळा
(ड) रचना	(स) बाजार प्रभागीकरण
(इ) सोदाहरण स्पष्टीकरण	(द) बोधचिन्ह
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :- ३०
- (अ) चांगल्या जाहिरात मजकुराचे आवश्यक गुण कोणते ?
(ब) ग्राहकांच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
(क) जाहिरात अंदाजपत्रकावर परिणाम करणारे घटक कोणते ?
(ड) जाहिरात संशोधनाचे महत्त्व विशद करा.
(इ) जाहिरात परिणाम मूल्यांकनाच्या पूर्व-चाचणी पध्दती स्पष्ट करा.
(फ) जाहिरात मोहिमेची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
६. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही दोहोंवर) :- १०
(अ) जाहिरातीतील विलक्षण कल्पना	(क) फिरत्या वाहनांवरील जाहिरात
(ब) तावदानातील सजावट	(ड) भ्रमणध्वनी जाहिरात.

- N.B. :** (1) All questions are **compulsory**.
 (2) Tie **both** the sections **together**.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Explain the following terms (any **five**) : - 10
(a) Advertising	(f) AAI
(b) Publicity	(g) Modelling
(c) Client Turnover	(h) Clutter
(d) Salesmanship	(i) Media Mix
(e) T.R.P.	(j) Political Advertising
2. Answer the following (any **three**) : - 30
- Explain the active participants in advertising.
 - Discuss the role of advertising in modern world.
 - What are the functions of advertising agencies ?
 - How does advertising raise standard of living ?
 - Explain the career options available in advertising field.
 - Bring out the need for media research.
3. Write short notes on (any **two**) : - 10
(a) Ethics in Advertising	(c) Transit Advertising
(b) Internet Advertising	(d) Zipping and Zapping.

Section II

4. Explain the following terms (any **five**) : - 10
(a) Logo	(f) Caption
(b) Copy	(g) Testimonial
(c) Slogan	(h) Headline
(d) Layout	(i) Market Segmentation
(e) Demonstration	(j) Brand Name
5. Answer the following (any **three**) : - 30
- What are the essentials of good copy ?
 - Describe the different types of customers.
 - What factors affect advertising budget ?
 - Bring out the importance of research in advertising.
 - Explain pre-testing methods of testing advertising effectiveness.
 - Explain the objectives of advertising campaign.
6. Write short notes on (any **two**) : - 10
(a) Fantasy in Advertising	(c) Transit Advertising
(b) Window Display	(d) Mobile Advertising.

[TURN OVER

RT-Exam.-Feb.-14-13

Con. 19-14.

(OLD COURSE)

(3 Hours)

ST-6078

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.
 (2) Write answer of both sections in the same answer book.
 (3) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. (a) Describe briefly the political and economic rights of Indians. 6
OR
 Explain the features of Human Rights.
- (b) Discuss the right to Constitutional Remedies. 8
OR
 Write a note on Science and Religion.
2. (a) Briefly discuss the importance of Universal Declaration of Human Rights of 1948 (UDHR). 6
OR
 Discuss the functions of National Commission for Women.
- (b) Discuss the purpose of Chipko Movement. 6
OR
 Explain the importance of Narmada Bachao Andolan.
3. (a) Explain the importance of 'The Child Labour (Prohibition and Regulation) Act, 1948'. 6
OR
 Discuss 'The Minimum Wages Act, 1948'.
- (b) Explain the contributions of Issac Newton. 6
OR
 Describes the contributions of Einstein.
4. (a) Briefly explain the contributions of Dr. Homi Bhabha. 6
OR
 Discuss the contributions of C. V. Raman.
- (b) Discuss the meaning and scope of Ecology. 6
OR
 Discuss how Environmental Degradation affecting life on the Earth.

Section II

5. (a) Explain Air and Water related health problems. 6
OR
 Discuss the symptoms and remedies to Typhoid and Cholera.
- (b) What is biotechnology ? Bring out its hazards. 8
OR
 Explain strength and weaknesses of Sonography.

[TURN OVER

6. (a) Explain the impact of Dams. 6
 OR
 Discuss the meaning of Environmental Ethics.
 (b) What are the advantages and disadvantages of Information Technology ? 6
 OR
 Explain the application of Nano Technology.
7. (a) What is Waste Management ? Explain its types. 6
 OR
 Briefly explain the importance of Nuclear Power Projects.
 (b) What is Cyber Crime ? What are its types ? 6
 OR
 Explain the meaning of cloning.
8. (a) Briefly explain 'Genetically Modified Foods'. 6
 OR
 Explain the applications LASER Technology.
 (b) What is the need of 'Carbon Bank' in Indian Big Cities ? 6
 OR
 Explain evil effects of excessive use of insecticides and pesticides.

(मराठी रूपांतर)

(जूना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) दोन्ही विभाग एकाच उत्तरपत्रिकेमध्ये लिहा.
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. (अ) भारतीय नागरिकांच्या राजकीय हक्काचे व आर्थिक हक्काचे थोडक्यात वर्णन करा. ६
 किंवा
 मानवी हक्काची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 (ब) कायदेशीर उपयोजनेच्या हक्काची चर्चा करा. ८
 किंवा
 विज्ञान आणि धर्मावर टीप लिहा.
२. (अ) मानवी हक्काच्या जाहीरनाम्याचे महत्त्व यावर चर्चा करा. ६
 किंवा
 राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या कार्याची चर्चा करा.
 (ब) चिपको आंदोलनाचे उद्दीष्ट - चर्चा करा. ६
 किंवा
 नर्मदा बचाव आंदोलनाचे महत्त्व सांगा.

३. (अ) बालकामगार प्रतिबंध कायदा, १९८६ चे महत्त्व स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 किमान वेतन कायदा, १९४८ यावर चर्चा करा.
 (ब) आयझाक्ट न्युटनचे योगदान सांगा. ६
 किंवा
 ऐन्स्टन (Einstein) चे योगदान वर्णन करा.
४. (अ) डॉ. होमी भाभाचे योगदान स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 सी. व्ही. रामन यांच्या योगदानाची चर्चा करा.
 (ब) परिस्थितीकीय शास्त्राचा अर्थ व विषय यावर चर्चा करा. ६
 किंवा
 वातावरणाचा न्हास पृथ्वीवरील जीवाला कसा अपायकारक आहे ते सांगा.

विभाग २

५. (अ) हवा आणि पाणी संबंधित आरोग्य समस्यांचे वर्णन करा. ६
 किंवा
 टाइफाईड आणि कोलराचे लक्षण व औषध उपचार यावर चर्चा करा.
 (ब) जैवतंत्रज्ञान म्हणजे काय ? त्याचे धोके लिहा. ८
 किंवा
 सोनोग्राफीचे बलस्थान आणि उणिवा स्पष्ट लिहा.
६. (अ) धरणाचे परिणाम सांगा. ६
 किंवा
 पर्यावरण नीतीशास्त्राचा अर्थ सांगा.
 (ब) माहिती तंत्रज्ञानाचे फायदे व तोटे सांगा. ६
 किंवा
 नॅनो तंत्रज्ञानाचे उपयोजन स्पष्ट करा.
७. (अ) कचरा व्यवस्थापन म्हणजे काय ? कचरा व्यवस्थापनाचे प्रकार सांगा. ६
 किंवा
 आप्तिक प्रकल्पांचे महत्त्व थोडक्यात सांगा.
 (ब) सायबर गुन्हे काय आहे ? त्याचे प्रकार सांगा. ६
 किंवा
 क्लोनिंगचा अर्थ स्पष्ट करा.
८. (अ) 'जनुकीय प्रक्रियेद्वारे निर्माण केलेले अन्न पदार्थ' यावर टीप लिहा. ६
 किंवा
 लेझर तंत्रज्ञानाचे उपयोग सांगा.
 (ब) भारतातील मोठ्या शहरात 'कार्बन बँके'ची गरज का आहे ? ६
 किंवा
 कीटक नाशके आणि जंतु-नाशके यांच्या अतिरिक्त वापराचे दुष्परिणाम स्पष्ट करा.

[TURN OVER

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **three** questions from question 1 to 5 from **Section I**.
 (2) Attempt any **three** questions from question 7 to 11 from **Section II**.
 (3) Question 6 in **Section I** is **compulsory**.
 (4) Question 12 in **Section II** is **compulsory**.
 (5) **Figures** to the **right** indicate **full marks**.
 (6) **Both** sections should be written in the **same** answerbook.

Section I

1. Discuss the constitutional and legal rights of Scheduled Caste and Scheduled Tribes. 12
2. Explain the concept of Disaster, its types and effects. 12
3. Write in detail the meaning and features of Science. 12
4. Elaborate the barriers of effective communication. 12
5. What is Right to Health ? Explain its determinants. 12
6. Write short notes on the following (any **two**) :- 14
 - (a) Role of Technology
 - (b) Effects of Water Pollution
 - (c) Features of Listening
 - (d) Right to Education.

Section II

7. Explain the objectives of Consumer Rights. 12
8. Discuss the meaning of Right to Information (RTI) and its features. 12
9. What is Public Interest Litigation (PIL) ? Explain the importance of PIL in India. 12
10. Explain in detail the application of LASER technology. 12
11. Discuss the causes of Urbanization. 12
12. Write short notes on the following (any **two**) :- 14
 - (a) Nano Technology
 - (b) Application of Space Technology
 - (c) Maslow's Theory of Motivation
 - (d) Rural-Urban Problems.

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)
(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) विभाग १ मधून प्रश्न क्रमांक १ ते ५ पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
(२) विभाग २ मधून प्रश्न क्रमांक ७ ते ११ पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
(३) विभाग १ मधून प्रश्न क्रमांक ६ अनिवार्य आहे.
(४) विभाग २ मधून प्रश्न क्रमांक १२ अनिवार्य आहे.
(५) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(६) दोन्ही विभाग एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहावेत.
(७) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींचे सविधानात्मक आणि कायदेशीर हक्क स्पष्ट करा. १२
२. आपत्तीचा अर्थ स्पष्ट करून त्याचे प्रकार आणि परिणाम विशद करा. १२
३. विज्ञानाचा अर्थ सांगून त्याची वैशिष्ट्ये लिहा. १२
४. परिणामकारक संवाद साधण्यामधील येणाऱ्या अडचणींचे विश्लेषण करा. १२
५. आरोग्याचा हक्क म्हणजे काय ? त्याचे घटक स्पष्ट करा. १२
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टीपा लिहा :- १४
(अ) तंत्रज्ञानाचे महत्त्व
(ब) दूषित पाण्याचे परिणाम
(क) श्रवण कौशल्याची वैशिष्ट्ये
(ड) शिक्षणाचा हक्क.

विभाग २

७. ग्राहकांच्या हक्कांची उद्दीष्टे स्पष्ट करा. १२
८. माहितीच्या अधिकाराचे स्पष्टीकरण करून त्याची वैशिष्ट्ये सांगा. १२
९. जनहित यार्चिका म्हणजे काय ? भारतातील त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. १२
१०. लेसर तंत्रज्ञानाचे उपयोग सविस्तर स्पष्ट करा. १२
११. शहरीकरणाच्या कारणांची चर्चा करा. १२
१२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टीपा लिहा :- १४
(अ) नॅनो तंत्रज्ञान
(ब) अवकाश तंत्रज्ञानाचे उपयोग
(क) मास्लोचा प्रेरणा सिद्धांत
(ड) ग्रामीण आणि शहरी समस्या.

- N.B. :** (1) All questions are **compulsory**.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full marks**.
(3) Answers of **both** the **sections** should be written in the **same** answer sheet.

Section I

1. Explain the following terms in short (any **five**) :- 10
- (a) Societal concept of business
 - (b) Industry
 - (c) Mission
 - (d) Privatisation
 - (e) WTO
 - (f) SAARC
 - (g) Merger
 - (h) Joint venture.
2. Answer any **three** of the following questions :- 30
- (a) What is business ? Explain its functions.
 - (b) Explain the various components of internal business environment.
 - (c) Distinguish between Economic and Social objectives of business.
 - (d) Discuss the challenges before the Indian entrepreneur.
 - (e) What are the steps in setting up of a business firm ?
 - (f) What is diversification of business ? Explain its types.
3. Write short notes on (any **two**) :- 10
- (a) Project Report
 - (b) SWOT Analysis
 - (c) Three fold objectives of business.
 - (d) Feasibility Study.

Section II

4. Explain the following terms in short (any **five**) :- 10
- (a) ATM
 - (b) Ombudsman
 - (c) Merchant Banking
 - (d) E-communication
 - (e) B.P.O.
 - (f) Tourism
 - (g) Ethics in retailing
 - (h) F.D.I.

[TURN OVER

5. Answer any **three** from the following questions :-

30

- Explain the role of banking institutions.
- Explain various principles of insurance.
- What are measures undertaken to promote Tourism and Hospitality industry in India ?
- Enlist different forms of transport and explain them in brief.
- Discuss the recent trends in retailing sector in India.
- What is E-banking ? Explain its advantages.

6. Write short notes on (any **two**) :-

10

- Types of insurance
- K.P.O.
- Career options in retailing
- Development Banking.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहावीत.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञांचा अर्थ थोडक्यात स्पष्ट करा :-

१०

- व्यवसायाची सामाजिक संकल्पना
- उद्योग
- मोहीम
- खाजगीकरण
- डब्ल्यू.टी.ओ.
- एस.ए.ओ.आर.सी.
- विलीनीकरण
- संयुक्त उपक्रम.

२. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा :-

३०

- व्यवसाय म्हणजे काय ? त्याची कार्ये स्पष्ट करा.
- अंतर्गत व्यवसाय पर्यावरणाचे विविध घटक स्पष्ट करा.

- (क) व्यवसायाची आर्थिक व सामाजिक उद्दिष्टांमधील फरक सांगा.
 (ड) भारतीय उद्योजकांसमोरील आव्हानाची चर्चा करा.
 (इ) व्यवसायाच्या उभारणीतील पायऱ्या कोणत्या ?
 (फ) व्यवसायाचे विभक्तीकरण म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार कोणते ?

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-

१०

- (अ) प्रकल्प अहवाल
 (ब) स्वॉट विश्लेषण
 (क) व्यवसायातील त्रिउद्दिष्टे प्रणाली
 (ड) व्यवहार्यता अभ्यास.

विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञांचा अर्थ थोडक्यात स्पष्ट करा :-

१०

- (अ) ए.टी.एम.
 (ब) ऑम्बडसमन
 (क) मर्चंट बँकिंग
 (ड) ई-संदेशवहन
 (इ) बी.पी.ओ.
 (फ) पर्यटन
 (ग) किरकोळ व्यापारातील नितीमत्ता
 (ह) एफ.डी.आय.

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

३०

- (अ) बँक या संस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.
 (ब) विमाची तत्त्वे स्पष्ट करा.
 (क) भारतामध्ये पर्यटन व पाहुणचार उद्योगाला चालना देण्यासाठी कोणते उपाय योजले गेलेत ते लिहा.
 (ड) वाहतूकीचे वेगवेगळे प्रकार नमूद करून स्पष्ट करा.
 (इ) भारतातील किरकोळ विक्रीच्या क्षेत्रात अलीकडे झालले बदल लिहा.
 (फ) ई-बँकिंग म्हणजे काय ? त्याचे फायदे सांगा.

६. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांवर टीपा लिहा :-

१०

- (अ) विम्याचे प्रकार
 (ब) के.पी.ओ.
 (क) किरकोळ व्यापारामधील नोकरीच्या संधी
 (ड) डेव्हलपमेंट बँकिंग.

Con. 35-14.

ST-6553

(3 Hours)

[Total Marks : 100

Section I

1. Define any **five** concepts :- 10
- (a) Policy
 - (b) Quality
 - (c) Order
 - (d) Span of control
 - (e) Productivity
 - (f) Organizing
 - (g) Matrix organisation
 - (h) ABC analysis.
2. Answer any **three** of the following :- 30
- (a) Discuss the importance of management.
 - (b) Explain the essentials of good plan.
 - (c) Explain the techniques of quality control.
 - (d) What is inventory ? Explain various inventory cost.
 - (e) Describe the bases of departmentation.
 - (f) Explain ISO-9001 procedure in brief.
3. Write short notes on (any **two**) :- 10
- (a) Levels of management
 - (b) Delegation of authority
 - (c) Flexible manufacturing system
 - (d) Steps in production planning.

Section II

4. Explain the following terms (any **five**) :- 10
- (a) Credit rating
 - (b) Leasing
 - (c) Shares
 - (d) Stock exchange
 - (e) Broker
 - (f) Money market
 - (g) Commercial paper
 - (h) Risk and Return.

[TURN OVER

5. Answer any three from the following :-

30

- Discuss various functions of SEBI.
- Explain the role of stock exchange.
- Explain various objectives of corporate finance.
- Explain the concept of "Trading on Equity".
- Explain the meaning and advantage of FDI
- Explain the sources of fixed capital.

6. Case Study :-

Mr. Pradip is dynamic person. He wants to set up his own business and is looking forward to start fairy boat service from CBD Belapur to Gate way of India. He is looking forward for venture capital.

Questions :-

- Do you think Mr. Pradip's business is viable ?
- What advantages Mr. Pradip will enjoy after availing venture capital ?

5

5

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :-

१०

- धोरण
- गुणवत्ता
- आदेश
- नियंत्रण कक्ष
- उत्पादकता
- संघटन
- मॅट्रीक्स संघटन
- अबक विश्लेषण.

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्न सोडवा :-

३०

- व्यवस्थापनाचे महत्त्व सांगा.
- आदर्श नियोजनाच्या कसोट्या सांगा.
- गुणवत्ता नियंत्रणाची विविध तंत्रे सांगा.

- (ड) सामुग्री म्हणजे काय ? सामुग्री खर्चाचे प्रकार सांगा.
 (इ) विभागीकरणाचे आधार सांगा.
 (फ) आय. एस. ओ. १००१ कार्यप्रणाली स्पष्ट करा.

३. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोनवर) :-

१०

- (अ) व्यवस्थापनाचे स्तर
 (ब) अधिकार दान
 (क) लवचिक उत्पादन व्यवस्था
 (ड) उत्पादन नियोजनातील टप्पे.

विभाग २

४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाचवर) :-

१०

- (अ) पतनिर्धारण
 (ब) भाडेहक्क
 (क) भाग (प्रतीभूती)
 (ड) भांडवल बाजार
 (इ) दलाल
 (फ) पैशाचा बाजार
 (ग) कमर्शियल पेपर
 (ह) धोके आणि परतावे.

५. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा :-

३०

- (अ) सेबीची कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) भांडवल बाजाराची भूमिका सांगा.
 (क) प्रमंडळ वित्तीयची विविध उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 (ड) 'भागावरील व्यापार' संकल्पना स्पष्ट करा.
 (इ) थेट परकीय गुंतवणुकीचे विविध फायदे सांगा.
 (फ) स्थिर भांडवलाचे विविध स्रोत सांगा.

६. केस स्टडी :-

मिस्टर प्रदीप हे अष्टपैलू व्यक्तिमत्त्व आहे. त्यांना स्वतःचा व्यवसाय सुरु करावयाचा आहे त्यासाठी ते साहसी भांडवलाचा मार्ग चोखाळू पाहतात. त्यांना बेलापूर ते गेट वे ऑफ इंडिया समुद्रमार्गे प्रवासी वाहतूक सुरु करण्याचा व्यवसाय करावयाचा आहे, त्यासाठी ते साहसी भांडवल उभारू इच्छितात.

प्रश्न :-

- (अ) संघस्थितीत मि. प्रदीप सुरु करित असलेला व्यवसाय योग्य वाटतो का ? ५
 (ब) जर मि. प्रदीप साहसी भांडवल उभारू इच्छितात तर त्यांना त्यापासून मिळणारे फायदे कोणते ? ५

Note:

- 1) Attempt all questions from the following.
- 2) Figures to the right indicate full marks assigned to the questions.
- 3) Working note should form part of answer wherever it necessary.

Section-I

Q-1: Dinesh, Amar & Manoj were partners sharing profits & losses in the ratio of 3:2:1 respectively. You are required to prepare Trading and profit & loss account for the year ended 31st March, 2014 and Balance Sheet as on that date after making the necessary adjustments. Following is the Trial Balance extracted from the books as on 31st March, 2014. (18)

Debit Balances	₹	Credit Balances	₹
Buildings	9,00,000	Capital : Dinesh	3,20,000
Machinery	6,00,000	Amar	2,70,000
Furniture	45,000	Manoj	2,10,000
Debtors	1,62,000	Reserve for Bad Debts	9,000
Sundry Expenses	42,000	Loan from Amar	1,50,000
Rent	1,44,000	Creditors	2,16,250
Salaries	2,93,000	Gross Profit	14,25,000
Advertisements	62,500	Bills Payable	26,350
Carriage outwards	22,500	Interest on investments	12,000
Insurance	9,000	Other Income	14,400
Salesmen commission	1,50,000	Bank Loan(31/03/2014)	3,00,000
Stock	1,25,500		
12% Investments(01/04/2013)	2,00,000		
Cash & Bank	25,750		
Bills Receivable	61,750		
Drawings: Dinesh	32,500		
Amar	43,500		
Manoj	28,000		
Bad debts	6,000		
Total	29,53,000	Total	29,53,000

On 31st December, 2013; Dinesh was retired. Following adjustments were agreed upon:

1. Goodwill of the firm was valued at ₹ 2,40,000.
2. Balance of Dinesh Capital Account after all adjustments was to be transferred to his Loan Account carrying interest @18% p.a.
3. Depreciate fixed assets @ 12% p.a.

[TURN OVER

4. Write off further bad debts ₹ 12,000.
5. Provide interest on capital @ 9% p.a. & on loan @ 6%.
6. During the year Gross Profit Ratio is remain constant.
7. Sales up to December, 2013 were ₹ 25,00,000 and thereafter was ₹ 6,25,000.

Q-2:**A. State whether the following statements true or false. (08)**

- 1) Current account of partners is always shows credit balance.
- 2) Partnership Act provides for mandatory interest on capital.
- 3) The liability of the partner is limited to amount of capital contributed by him.
- 4) No interest on partner's loan can be allowed in the absence of an agreement.
- 5) Bill under discount is a current liability.
- 6) Outstanding Wages are the preferential liability.
- 7) Excess Capital Method is also known as Quotient Method.
- 8) Expenses on dissolution are credited to Realisation Account

B. Fill in the blanks with most appropriate word and rewrite the full sentence. (08)

- 1) A credit balance on Revaluation Account represents _____.
- 2) Revaluation Account is _____ when an Unrecorded Asset is brought into accounts.
- 3) The Deceased Partners Capital Account balance is to be transferred to _____.
- 4) Government dues are _____ liability.
- 5) Royalty on production is debited to _____ Account.
- 6) _____ is a policy taken on the lives of partners.
- 7) Ratio of gain is the proportion in which the continuing partners gain due to _____.
- 8) A partner whose liabilities are more than his assets is called as _____.

Q-3: Soham and Rohan are in partnership sharing profits losses in the ratio of 3:1. They /admitted Paresh as a partner into partnership giving 1/5th share in future profits as on 1st April, 2014. Following is the Balance Sheet of the old firm as on 31st March, 2014. (16)

Balance Sheet as on 31/03/2014.

Liabilities	₹	Assets	₹
Capitals: Soham	2,25,000	Land & Building	4,14,375
Rohan	1,12,500	Plant & Machinery	2,25,000
General Reserve	52,500	Furniture	36,000
Profit & Loss A/C	22,500	Stock	1,62,000
Sundry Creditors	1,77,375	Debtors	1,80,000
Bills Payable	70,125	Less R.D.D	13,500
Bank Loan	4,50,000	Bills Receivable	58,500
		Cash & Bank	47,625
Total	11,10,000	Total	11,10,000

On the admission the following terms are to be taken into consideration:

- Paresh should bring ₹ 1,68,750 as his Capital & ₹ 56,250 as his share of goodwill.
- It was found that Land & Building was undervalued by 15%, Furniture was undervalued by 20%, stock was undervalued by 10% and Plant & Machinery was overvalued by 10%.
- Reserve for doubtful debts is to be maintained at 5% on debtors.
- Creditors are allowed discount of ₹ 5,625
- A provision for legal expenses is to be made for ₹ 6,750

You are required to prepare Revaluation Account, Partners Capital Account and Balance Sheet after admission.

OR

Q-3: Arun, Varun and Mithun were in partnership sharing profits and losses in the ratio of 2:2:1 respectively. The partnership was dissolved on 1st April, 2013. Their Balance Sheet as on 31st March, 2013 was as below: (16)

Liabilities	₹	Assets	₹
Sundry Creditors	1,06,250	Cash	9,520
General Reserve	21,250	Sundry Debtors	87,125
Capitals: Arun	82,450	Stock	57,035
Varun	93,500	Machinery	1,79,520
Mithun	55,250	Furniture	25,500
Total	3,58,700	Total	3,58,700

Sundry creditors have to be paid ₹ 98,600 in full settlement. A sum of ₹ 9,520 have to be provided for expenses of realization. The assets are realized as under:

Date of Realisation	Asset Realised	₹
12/04/2013	Sundry Debtors	62,050
28/04/2013	Stock	45,050
12/05/2013	Machinery	1,40,930
25/05/2013	Furniture	21,250

The actual expenses of realization amounted to ₹ 8,500 up to last realization. Prepare a statement showing the distribution of cash under Excess Capital Method.

Section-II

Q4: Ajay and Vijay are partners who share profits and losses in the ratio of 2:3 in a business. In the similar type of business Kailash and Manish are partners who share profits and losses equally. It is agreed that both the firms have to be amalgamated into one firm on 1st April, 2014. On 31st March, 2014 the financial position of both the firms is as under. (18)

TURN OVER

Balance Sheets as on 31/03/2014

Liabilities	A & V (₹)	K & M (₹)	Assets	A & V (₹)	K & M (₹)
Capital : Ajay	1,04,000	----	Goodwill	31,200	20,800
Vijay	91,000	----	Machinery	1,40,400	1,09,200
Kailash	---	72,800	Furniture	28,080	21,840
Manish	---	65,000	Motor car	1,87,200	1,24,800
General Reserve	26,000	20,800	Stock	88,660	76,700
Creditors	1,02,700	74,100	Debtors	1,01,920	83,460
Bills Payable	50,700	35,100	Bills receivable	30,940	28,080
Loan from SBI	2,47,000	2,08,000	Cash & Bank	13,000	10,920
Total	6,21,400	4,75,800	Total	6,21,400	4,75,800

The firms are amalgamated on the following terms:

- Creditors of both the firms are to be taken at a discount at 10%.
- Machinery is subject to 5% depreciation of both the firms.
- Motor car is to be appreciated by 10% of both the firms.
- Furniture of both the firms is not taken over by the new firm.
- Stock is to be appreciated by 20% of both the firms.
- Goodwill of A & V is to be valued at ₹ 62,400 whereas of K & M is of ₹ 39,000.
- Capital of the new firm is fixed at ₹ 9,36,000 to be adjusted according to their new profit sharing ratio, any adjustment to be made in cash.
- The new profit sharing ratio is: Ajay 3/10, Vijay 2/5, Kailash 3/10 and Manish 2/5.

You are required to close the books of both the firms and draw the Balance Sheet after amalgamation.

Q.5:

A. State whether the following statements true or false. (08)

- In case of amalgamation of firms goodwill of old firms to be ignored.
- In amalgamation the firm which takes assets and liabilities is known as vendor firm.
- A branch is said to be independent when its accounting is done at the head office.
- Closing balance of Goods Sent to Branch Account is to be transferred to Profit and Loss Account.
- Under Stock and Debtors method loss of goods by fire at Branch are credited to Branch Profit and Loss Account.
- Consignee cannot return the unsold goods to the consignor.
- Godown rent is to be considered for valuation of closing stock of goods on consignment.
- Average clause is applied on fire insurance claims even if the goods are fully insured.

B. Fill in the blanks with most appropriate word and rewrite the full sentence. (08)

- 1) On Amalgamation, fictitious assets of old firm are transferred to _____.
- 2) Under Debtors Method, expenses of Branch paid by Head Office are debited to _____.
- 3) Under Stock and Debtors Method, credit sales are credited to _____.
- 4) Proforma Invoice is prepared by the _____.
- 5) The person dispatching the goods on consignment is known as _____.
- 6) _____ is the purchase price payable even full payment is made at the time of purchase.
- 7) Each installment amount is made up of part payment towards _____ plus interest.
- 8) _____ means goods saved from loss by fire.

Q.6: Mukta Traders purchased five machines from Hindusthan Manufactures Ltd. on installment system on 1st January, 2011. The cash price of each machine was ₹ 10, 50,000. An initial payment of ₹ 1, 50,000 each was made on the date of purchase. The balance was paid in installments of ₹ 2, 25,000 each plus interest @10% p.a. on outstanding principal. Installments were paid on 31st March every year commencing from 31st March, 2011. Mukta Traders charged depreciation @ 12% p.a. on Written Down Value.

Mukta Traders closes their books on 31st March every year. You are requested to draw Machines Account, Hindusthan Manufactures Ltd. in the books of Mukta Traders for the year 2010-11, 2011-12, 2012-13 and 2013-14. (16)

OR

Q.6: The business premises of Patel Timber Mart Ltd. destroyed by fire on 15.7.2013. However, the Books of Accounts and Stock amounting to ₹ 18,000 were salvaged and the following information was available from the books:

Year Ended	Gross Profit (₹)	Sales (₹)
31/03/2009	2,04,250	8,17,000
31/03/2010	2,02,350	6,74,500
31/03/2011	1,90,000	7,60,000
31/03/2012	1,77,650	7,10,600
31/03/2013	1,52,000	7,60,000

Additional information:

- a) Stock on 31/03/2013 ₹ 92,250.
- b) Purchases from 01/04/2013 to 14/07/2013 ₹ 89,250.
- c) Sales from 01/04/2013 to 14/07/2013 ₹ 1,60,000.
- d) Wages from 01/04/2013 to 14/07/2013 ₹ 28,500.
- e) The amount of policy was ₹ 80,000 subject to average clause.

You are required to prepare a statement of claim against the Insurance Company with any comments if necessary.

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) All questions carry **equal** marks.

1. (a) What do you mean by a company secretary ? Explain the qualifications of a company secretary. 10
(b) Distinguish between Private Company and Public Company. 10
2. (a) What is a company ? What are the distinctive characteristics of a company ? 10
(b) What is 'Memorandum of Associations' of a company ? What are its contents ? 10
3. (a) What is calls on shares ? Explain the procedure for making a calls. 10
(b) What is transfer of shares ? Describe the procedure of transfer of shares. 10
4. (a) What is borrowed capital ? Explain the borrowing powers. 10
(b) Distinguish between Director and Managing Director. 10
5. (a) What is statutory meeting ? When and how is it held ? 10
(b) What do you mean by a "proxy" ? How is he appointed ? What are his rights ? 10
6. (a) Explain the different types of shares. 10
(b) What are the duties and powers of the chairman of a company meeting ? 10
7. (a) Who can become a member of a company ? How can the membership be acquired? 10
(b) What are the power and duties of a Auditor of a company ? 10
8. (a) What are the duties and powers of a managing Director of a company. 10
(b) Distinguish between ordinary resolution and special resolution. 10
9. Give the specimen of any **two** of the following : - 20
(a) Share Certificate
(b) Notice of Annual General Meeting
(c) Call Reminder
(d) Dividend Warrant.
10. Write short notes on any **four** of the following : - 20
(a) Prospectus
(b) Extra Ordinary General Meeting
(c) Annual Report
(d) Underwriting of Shares
(e) Interest
(f) Forfeiture of Shares.

TURN OVER

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. (अ) "कंपनीचा सचिव" यापासून तुम्हास काय अर्थबोध होतो ? कंपनी सचिवाची योग्यता स्पष्ट करा. १०
(ब) खाजगी प्रमंडळ आणि सार्वजनिक प्रमंडळ यातील भेद स्पष्ट करा. १०
२. (अ) कंपनी म्हणजे काय ? कंपनीची प्रमुख वैशिष्ट्ये कोणती ? १०
(ब) कंपनीचे 'घटनापत्रक' म्हणजे काय ? यामधील प्रमुख कलमे कोणती ? १०
३. (अ) "भागावरील मागणी" म्हणजे काय ? भागावरील मागणीची कार्यपध्दती समजावून सांगा. १०
(ब) भागाचे हस्तांतरण म्हणजे काय ? भाग हस्तांतरणाच्या कार्य पध्दतीचे वर्णन करा. १०
४. (अ) कर्जाऊ भांडवल म्हणजे काय ? याबाबतचे अधिकार कोणते ? १०
(ब) संचालक व व्यवस्थापकीय संचालक यातील फरक स्पष्ट करा. १०
५. (अ) "वैधानिक सभा" म्हणजे काय ? ती केव्हा व कशी बोलावतात ? १०
(ब) "प्रतिनिधी" यापासून तुम्हाला काय अर्थबोध होतो ? प्रतिनिधीची नियुक्ती कशी ठरवितात ? १०
प्रतिनिधीचे अधिकार कोणते ?
६. (अ) भागांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. १०
(ब) कंपनीच्या सभेच्या अध्यक्षीय कर्तव्ये व अधिकार कोणते ? १०
७. (अ) कंपनीचा सभासद कोण होऊ शकतो ? कंपनी सभासदत्व कसे प्राप्त केले जाते ? १०
(ब) कंपनी हिशोबतपासनीचे अधिकार आणि कर्तव्ये कोणती ? १०
८. (अ) व्यवस्थापकीय संचालकाचे कर्तव्ये व अधिकार कोणते ? १०
(ब) सर्वसाधारण ठराव व विशेष ठराव यामधील फरक स्पष्ट करा. १०
९. कोणत्याही दोहोंचे नमुने द्या :- २०
(अ) भाग दाखला
(ब) वार्षिक सर्वसाधारण सभेची सूचना
(क) मागणी स्मरणपत्र
(ड) लाभांश अधिकार पत्र.
१०. पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टिपा लिहा :- २०
(अ) माहितीपत्रक
(ब) विशेष सर्वसाधारण सभा
(क) वार्षिक अहवाल
(ड) भागांची हमी
(इ) व्याज
(फ) भाग जप्ती.

N.B. 1. Attempt all questions.

2. Figures to the right indicate full marks.

3. Tie the answerbooks of both the sections together.

Section - I

1. Define Agreement. State the essentials of valid Agreement. 14
OR
1. Write short notes on any three of the following:
a) Consideration b) Free Consent c) Voidable contract
d) Quasi Contract e) Acceptance of Proposal
2. What is sale? State the difference between a condition and a warranty. 12
OR
2. Write short notes on any three of the following:
a) Caveat emptor b) Hire purchase c) Termination of agency
d) Right of Pawnee e) Bailment
3. What do you mean by goods? What are the rules of the delivery of goods? 12
OR
3. Write short notes on any three of the following:
a) Types of goods b) Rights of disposal of goods by seller
c) Lien d) Modes of ascertainment of Price e) Unpaid seller
4. Define Negotiable Instrument. Distinguish between a cheque and a Bill of Exchange. 12
OR
4. Write short notes on any three of the following:
a) Hundi b) Endorsement c) Dishonour of cheque
d) Presentment e) Discharge of Payment

Section - II

5. State the different ways of converting private company into the public company. 15
OR
5. Write short notes on any three of the following:
a) Contents of Memorandum of Association b) Prospectus
c) Forfeitures of shares d) Liabilities of untrue statement in Prospectus
e) Modes of appointment of directors
6. State the main features of a partnership and distinguish it from Joint Hindu Family Business. 13
OR
6. Write short notes on any three of the following:
a) Registration of Partnership firm
b) Partnership -at- will
c) Rights of a partner
d) Dissolution of Partnership firm
e) Goodwill of a firm

7. What is Cooperative Society? Distinguish between its Bye laws and Model Bylaws. 12

OR

7. Write short notes on any three of the following:

- a) Acquisition of membership of Cooperative Society
- b) Voting Rights of member
- c) Managing committee's functions
- d) Inquiry of Society by the registrar
- e) Types of disputes of Society referred to cooperative Court

8. State and explain the different consumer disputes redressal agencies. 10

OR

8. Write short notes on any three of the following:

- a) Jurisdiction of State Commission
 - b) Powers and functions of National Commission
 - c) Unfair Trade Practices
 - d) Cooperative Court
 - e) Consumer.
-

(मराठी र्पांतर)

(तीन तास)

(एकूण गुण : १००)

- सुचना : (अ) सर्व प्रश्न सोडवा
(ब) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात
(क) दोन्ही विभागांची उत्तरपत्रिका एकत्र जोडावे

विभाग एक

1. करारनाम्याची व्याख्या करा. करारनाम्याचे महत्त्वपूर्ण घटक सांगा.

१४

किंवा

1. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

अ) प्रतिफळ

ब) मुक्त संमती

क) करार

ड) तदर्थ करार

इ) प्रस्तावाची स्वीकृती

2. विक्री म्हणजे काय ? गृहीत अटी व दुय्यम अटी यामधील फरक सांगा.

१२

किंवा

2. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

अ) खरीददार सावधान तत्व

ब) हप्त्यावर खरीदी

क) प्रतिनिधी संस्थेचे विसर्जन

ड) तारणेचे अधिकार

इ) निक्षेप

3. चलनक्षम दस्तावेजाची व्याख्या करा. धनादेश व हुंडी (Bills of Exchange) मधील फरक सांगा.

१२

किंवा

3. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

अ) हुंडी

ब) धनादेशाचे अवमान

क) प्रष्ठाकन

ड) पैसे अदा करण्याची जबाबदारीतून मुक्त करणे

इ) धनादेशाचे रेखांकन

4. तुमच्यामते वस्तु म्हणजे काय ? वस्तु हस्तांतरित करण्यासंबंधीचे नियम कोणते ?

१२

किंवा

4. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

अ) गृहणाधिकार

ब) विक्रेत्याचे वस्तु पाठविण्याचे अधिकार

क) वस्तूचे प्रकार

ड) किंमत निर्धारण करण्याचे उपाय

इ) अदत्त विक्रेता

विभाग - दोन

5. खाजगी कंपनीला सामाजिक कंपनीत परिवर्तित करण्याचे विविध प्रकार सांगा.

१५

किंवा

5. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

- अ) घटनापत्राची माहिती
ब) कंपनीचा माहितीपत्रक
क) भागधारणाची जप्तरी
ड) संचालक नेमण्याचे मार्ग
इ) कंपनीच्या माहितीपत्रकात चुकिची माहितीबद्दलची जबाबदारी

6. भागीदारी संस्थेचे मुख्य घटक सांगा आणि भागीदारीची संयुक्त हिन्दू पारिवारीक व्यापारी संस्थेशी तुलना करा.

१३

किंवा

6. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

- अ) भागीदारी संस्थेचे नोंदणीकरण
ब) ऐच्छिक भागीदारी
क) भागीदारी संस्थेचे विसर्जन
ड) भागीदाराचे अधिकार
इ) भागीदारी धंद्याचे नावलौकिक

7. सहकारी संस्था म्हणजे काय ? ह्या संस्थेचे उपविधी आणि आदर्श उपविधी यातील फरक सांगा.

१२

किंवा

7. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

- अ) सहकारी संस्थेचे सभासदत्व मिळवणे
ब) सदस्याचे मताधिकार
क) व्यवस्थापक मंडळाचे कार्य
ड) प्रबंधकाद्वारे सहकारी संस्थेची तपासणी
इ) सहकारी न्यायालयाला सहकारी संस्थेचे कोणते तटे सोपविले जातात.

8. ग्राहकाचे तटे निवारणार्थ विविध प्रकारच्या संस्था सांगा व विश्लेषण करा.

१०

किंवा

8. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणतेही तीन)

- अ) राज्य आयोगाचे कार्यक्षेत्र
ब) राष्ट्रीय आयोगाचे अधिकार व कार्य
क) अनुचित व्यापारी प्रथा
ड) सहकारी न्यायालय
इ) ग्राहक

Con. 18-14.

ST-6125

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N. B. :** (1) Question Nos. 1 and 6 are **compulsory**.
 (2) Attempt any **two** more questions from **each** section.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
 (4) Draw **neat** diagrams wherever **necessary**.

Section I

1. (a) Explain the following concepts :— 10
 - (i) Full employment
 - (ii) Open economy
 - (iii) Deflation
 - (iv) Demand for money
- (b) Distinguish between :— 8
 - (i) Primary sector and Secondary sector in Indian Economy.
 - (ii) Demand pull and Cost push inflation.
2. (a) Discuss the circular flow of national income in closed Economy. 8
- (b) Explain the various phases of a trade cycle. 8
3. (a) Explain factors affecting velocity of circulation of money. 8
- (b) Discuss the equilibrium of the economy with the help of IS-LM model. 8
4. (a) What are the effects of inflation ? 8
- (b) Discuss the impact of globalization on employment in India. 8
5. Write short note on any **two** of the following :— 16
 - (a) Working of multiplier
 - (b) Determinantes of money supply
 - (c) Measures to control inflation in India
 - (d) Nature of unemployment in India.

Section II

6. (a) Explain the following concepts :— 10
 - (i) Small scale industries
 - (ii) Disinvestment
 - (iii) Human development
 - (iv) Inclusive growth.
- (b) Distinguish between :— 8
 - (i) Agriculture and Industry
 - (ii) Public sector enterprises and Private sector enterprises.
7. (a) Explain the role of agriculture in Indian Economy. 8
- (b) What are the problems of small scale industries in India ? 8

[TURN OVER

Con. 18-ST-6125-14.

2

8. (a) Discuss the policy measures to promote SSIs after 1991 in India. 8
 (b) What are the adverse impacts of SEZs in India ? 8
9. (a) Explain the Millennium Development Goals 2000. 8
 (b) Examine the measures to promote Human development through education in India. 8
10. Write notes on any **two** of the following :— 16
 (a) Impact of WTO agreements on Indian agriculture.
 (b) Growth of service sector in India since 1991.
 (c) Role of knowledge in economic development.
 (d) Need to promote Inclusive growth in India.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना :** (१) प्रश्न क्र. १ व ६ अनिवार्य आहेत.
 (२) उर्वरित प्रश्नांपैकी प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (४) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा :- १०
 (i) पूर्ण रोजगार (iii) भावघट
 (ii) खुली अर्थव्यवस्था (iv) पैशाची मागणी.
 (ब) फरक स्पष्ट करा. ८
 (i) राष्ट्रीय उत्पन्नातील प्राथमिक क्षेत्र व दुय्यम क्षेत्र.
 (ii) मागणी-ओढ व खर्च-दाब चलनवाढ.
२. (अ) बंदिस्त अर्थव्यवस्थेतील राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या चक्रिय प्रवाहाची चर्चा करा. ८
 (ब) व्यापार चक्राच्या विविध अवस्था स्पष्ट करा. ८
३. (अ) पैशाच्या भ्रमणवेगावर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा. ८
 (ब) IS-LM प्रतिमानाच्या साहाय्याने अर्थव्यवस्थेच्या संतुलनाची चर्चा करा. ८

Con. 18-ST-6125-14.

3

४. (अ) भाववाढीचे कोणते परिणाम होतात ते स्पष्ट करा. ८
(ब) जागतिकीकरणाचा भारतातील रोजगारीवर होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा. ८
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १६
(अ) गुणकाची कार्यपद्धती
(ब) पैशाचा पुरवठा निश्चित करणारे घटक
(क) भारतातील भाववाढ नियंत्रणाच्या उपाययोजना
(ड) भारतातील बेरोजगारीचे स्वरूप.

विभाग २

६. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा :- १०
(i) लघुउद्योग (iii) मानवी विकास
(ii) निर्गुतवणूक (iv) सर्वसमावेशक वृद्धी
(ब) फरक स्पष्ट करा :- ८
(i) शेती व उद्योग
(ii) सरकारी उद्योगसंस्था व खाजगी उद्योगसंस्था.
७. (अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीची भूमिका स्पष्ट करा. ८
(ब) भारतातील लघुउद्योगांच्या समस्या कोणत्या ? ८
८. (अ) १९९१ नंतरच्या काळातील भारतातील लघुउद्योगांना चालना देणाऱ्या धोरणांची चर्चा करा. ८
(ब) भारतातील विशेष आर्थिक क्षेत्राचे विपरीत परिणाम कोणते ? ८
९. (अ) सहस्रक विकास उद्दिष्टे, २००० स्पष्ट करा. ८
(ब) भारतीय सरकारने शिक्षणाद्वारे मानवी विकासासाठी केलेल्या उपाययोजनांची माहिती द्या. ८
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १६
(अ) जागतिक व्यापारी संघटनेचे भारतातील शेतीवर होणारे परिणाम.
(ब) १९९१ पासून भारतातील सेवा क्षेत्राचा झालेला विकास.
(क) आर्थिक विकासात ज्ञानाची भूमिका.
(ड) भारतातील सर्व समावेशक वृद्धीची आवश्यकता.